

Bastırılmış eril otoritenin ikircikli bunalımı: Salon Köşelerinde bir istibdat dönemi anlatısı

Gamze SOMUNCUOĞLU ÖZOT¹

APA: Somuncuoğlu Özot, G. (2020). Bastırılmış eril otoritenin ikircikli bunalımı: Salon Köşelerinde bir istibdat dönemi anlatısı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (20), 338-348. DOI: 10.29000/rumelide.791689.

Öz

1898 yılında *Servet-i Fünun* dergisinde tefrika edilen *Salon Köşelerinde*, istibdatın baskısı nedeniyle çıkarılan bölümlerin yazar tarafından eklenmesiyle 1912 yılında kitap olarak yayımlanmıştır. Safveti Ziya ve *Salon Köşelerinde* adlı yapıtı Servet-i Fünun Edebiyatı denilince akla ilk gelen isimlerden olmamakla birlikte yazar ve romanı hakkında çalاکalem yazılmış az sayıda eleştiri Safveti Ziya'yı ve *Salon Köşelerinde* adlı yapıtını haksız ithamların hedefi hâline getirmiştir. Yapıtın ana kahramanı Şekip'in, Safveti Ziya'nın gerçek hayatından izler taşıyor olması üzerine yapılan değerlendirmeler ne yazık ki Türk edebiyatının eleştiri alanındaki boşlukları üzücü bir şekilde ortaya koymaktadır. Roman türünün özellikleri ıskalanarak yapılan yorumlar ve bunların yeni kuşaklar tarafından kopyalanıp yapıştırılması uzun yıllar eser ve yazarının yanlış değerlendirilmesine neden olmuştur. Romandaki gerçek-kurmaca sorunsalı, otobiyografik kurmaca meselesi *Salon Köşelerinde* değerlendirilirken ele alınmamış konulardır. Şu gerçeği kabul etmek gerekir ki *Salon Köşelerinde* edebi açıdan mükemmel bir yapıt değildir; ancak yazıldığı dönemin tarihine zekice sahne oluşuyla göz ardı edilemeyecek bir romandır. Yapıtta konu edilen dönemde Osmanlı insanının Tanzimat'la başlayan Doğu-Batı ikileminin Servet-i Fünun dönemindeki ilerlemiş boyutu ustaca ortaya konulmuştur. Batı kültürü ile milliyetçilik duygularının çatışmasından doğan buhran ve mecburi kayıtsızlık psikolojisi bazı açılardan sunulmuştur. O dönemde İstanbul'da yaşayan yabancı unsurların hâkimiyeti, rahatlığı ve Osmanlı insanına bakışı çarpıcı bir şekilde yansıtılmıştır. Bu çalışmada yapıt tarihsel eleştiri perspektifinden yaklaşılırken Safveti Ziya'nın istibdat döneminde eril zihinlerin bulandırılmasına ilişkin yaptığı kurgusal eğretileme irdelenecek ve yapıtın otobiyografik özellikleri bağlamında Safveti Ziya'nın doğru algılanıp algılanmadığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Servet-i Fünun, istibdat, düalizm, eril otorite, Safveti Ziya

Dualistic depression of repressed masculine authority: In *Salon Köşelerinde* narrative of the period of autocracy

Abstract

The *Salon Köşelerinde* was serialized in Servet-i Fünun Magazine in 1898. It was published as a book in 1912 with the addition of chapters that could not be published due to the pressure of the period of autocracy. Safveti Ziya and *Salon Köşelerinde* are not the first names that come to mind in Servet-i Fünun Literature. At the same time, in a small number of criticisms written about the author and his work, Safveti Ziya and *Salon Köşelerinde* have been made the target of unfair accusations. Evaluations based on the use of autobiographical elements in the work reveal the incomplete of Turkish literature in the area of criticism. The comments made without considering the

¹ Öğr. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Aksaray, Türkiye), gamzeozot@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0002-9845-9551 [Makale kayıt tarihi: 15.07.2020-kabul tarihi: 20.09.2020; DOI: 10.29000/rumelide.791689]

characteristics of the novel genre and their copying and pasting by new generations caused misinterpretation of the work and author for many years. The real-fiction problem in the novel, the autobiographical fiction issue are the subjects that have not been adequately dealt with in the *Salon Köşelerinde*. It is necessary to accept the fact that it is not a literally perfect work in *Salon Köşelerinde*; however, it is a novel that cannot be ignored with its clever scene in the socio-political structure of the period it was written. In the work, the advanced dimension of the Ottoman people's East-West dilemma, which started with Tanzimat, in the period of Servet-i Fünun, was skillfully revealed. Depression and compulsory indifference psychology arising from the conflict of Western culture and feelings of nationalism are presented in every respect. Of the foreign elements living in Istanbul at that time; their dominant attitude, comfort and attitude towards Ottoman society are strikingly reflected. In this study, the building is approached from the perspective of historical criticism. The fictional metaphor that Safveti Ziya made about the blurring of the masculine minds during the period of autocracy was examined and it was attempted to reveal whether Safveti Ziya was perceived correctly in the context of the autobiographical features of the work.

Keywords: Servet-i Fünun, period of autocracy, dualism, masculine authority, Safveti Ziya

Giriş

Servet-i Fünun edebiyatı söz konusu olduğunda akla ilk gelen isimler Tefik Fikret, Cenap şahabettin, Halit Ziya Uşaklığıl ve Mehmet Rauf olur. Yapıtlarını istibdat döneminde kaleme alan bu sanatçıların gerçek düşüncelerini, toplumsal, sosyal, siyasî eleştirilerini özgür bir biçimde dile getirmedikleri/getiremedikleri görülür. Elbette Tefik Fikret'i diğerlerinden ayrı bir yerde değerlendirmekte fayda vardır. O her ne kadar "sanat için sanat" anlayışıyla hareket eden Servet-i Fünun'un sözcüsü konumundaysa da grup içinde toplumsal kaygılarla kıvranan isimlerin başında yer alır. Tefik Fikret çevresinde olanlara asla duyarsız kalmamış, baskı döneminde bile sembolik ifadelerle itirazlarını dile getirmiştir. Topluluk içindeki diğer isimlerin Fikret kadar tepkili olmadıkları bir gerçektir. Dönemin en büyük yazarlarından Halit Ziya'nın yapıtlarında o dönemin siyasî atmosferini, baskılarını hissedebilmek zordur. Keza Cenap şahabettin, Mehmet Rauf gibi isimler de bu konuları fazla irdilememiştir.

Bu dönemde ismi hep ikinci planda kalmış, kendi grubundaki arkadaşları tarafından bile zaman zaman olumsuz eleştirilere maruz bırakılmış Safveti Ziya, hem kendi döneminde hem de sonrasında edebiyat eleştirmenleri tarafından pek kıymetlendirilememiştir. Bunun nedeni olarak Safveti Ziya'nın gerçek yaşantısının "alaturka züppe" tiplemeleriyle karıştırılması, en önemli yapıtı olan ve otobiografik unsurların yoğun olarak kullanıldığı *Salon Köşelerinde*'nin ana kahramanı şekip ile ayrıştırılmaması düşünülebilir. Hakikaten roman ilk okumada -yazar ile ilgili eleştiriler ve yazarın gerçek yaşantısı da irdelendiğinde- okuyucuda kurmaca-özyaşamöyküsü ilişkisi/çelişkisi oluşturabilecek unsurlar barındırmaktadır. Hâlbuki yazar ve yapıt daha ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulduğunda şekip karakterinin, söz konusu dönemde yaşayan aydının ikircikli ruh hâlini oldukça yetkin bir dille anlattığı, Tanzimat döneminden beri yazarların işlediği alafranga züppe tipin dönemine göre form değiştirmiş hâli olduğu ortaya çıkmaktadır. Kısacası şekip, Safveti Ziya'nın kendi yaşantısından da yararlanarak zekice oluşturduğu istibdat dönemine ait bir karakterdir. Elbette bu noktada Tanzimat dönemi ile birlikte Türk aydınının zihninde oluşan düalist bunalımları da ayrıca ele almak gerekmektedir.

Salon Köşelerinde adlı yapıtın kendi döneminde ve sonrasında çok güçlü bulunmayışının nedenlerinden biri teknik zayıflığıdır ki bu konuda eleştirmenlerin haklı olduğunu hemen belirtmek gerekir. Teknikte

ve hatta kurguda karşılaşılan naiflikler ve kusurlar, *Salon Köşelerinde*'nin yazarının sansürden çekinmesiyle ve yapıtın tefrika edildikten bir süre sonra gözden geçirilip yeniden basılmasıyla da ilişkilendirilebilir. *Salon Köşelerinde* kurgu tekniği açısından mükemmel olmamakla birlikte romanın girişine yerleştirilmiş iç içe geçmiş kurmaca yapısı -kurmacanın kurmacasının kurmacası- dikkatleri çekmektedir. Roman, Mehmet Rauf'a yazılmış bir mektupla başlamaktadır. Mektubu yazan ve kim olduğu belirtilmeyen kişi, Ahmet Hulusi isimli okul arkadaşından gelen mektuptan bahsetmektedir. Hulusi mektupta Şekip adlı arkadaşı tarafından kendisine ölmeden önce, hasta yatağında yazılmış olan son hikâyesinin gönderildiğini, onu tanıyan adı belirtilmemiş mektup yazarının da bu yapıtı okumayı arzu edeceğini düşündüğünü belirtir ve Şekip'in hasta yatağında yazdığı son hikâyesi, okuyucunun elinde tuttuğu roman başlar.

Salon Köşelerinde adlı romanın bu çalışmanın ana konusunu oluşturmasının nedeni, yapıtın edebi anlamda çok güçlü bir yapı sergilemiyorsa da konuların geçtiği döneme ilişkin belki de pek çok tarih kitabında rastlanamayacak doğallık, içtenlik ve sadelikte sürecin sosyolojik ve siyasî çıkmazlarını dile getirmesidir. Hem de bunu Servet-i Fünun edebiyatının en karakteristik yapısında olduğu gibi bireyin psikolojisi ve bakış açısı üzerinden yapmasıdır. *Salon Köşelerinde*'nin başkahramanı Şekip, öyle kurgulanmıştır ki okurlarına istibdat döneminde istediği gibi yaşayamayan, fikirlerini beyan edemeyen bireylerin özentili, bunalımlı, ne istediğini bilmeyen ve fikir-duygu karmaşasındaki durumunu oldukça derinden göstermektedir. Romanın tek Türk karakteri Şekip vasıtasıyla söz konusu dönemde eril otoritenin nasıl etkisizleştiği, değersizleştiği anlatılmaktadır. Her ne kadar eserde mesajın verilme şekli ataerkil bakış açısı eksenli bir anlayıştan doğmuş bir yapı arz ediyorsa da aktarılmak istenen fikrin bu tür bir kurguyla hazırlanmış olması takdire şayandır. Romanın kadın kahramanı İngiliz Lydia, Şekip'i edilgen, ülkesinin konularına uzak bir erkek olarak tanıdığı dönemlerde ona karşı net bir duygu hissedemez, Şekip'in gizli bir vatansever olduğunu anladığı/zannettiği anda onu gerçek bir erkek olarak kabullenebilir ve sever. Romanın bu ilginç mesajlar veren kurgusu, üzerinde ayrıntılı bir incele yapmayı gerektirmektedir.

Salon Köşelerinde adlı yapıt; otobiyografik unsurlarıyla, -kurgunun elverdiği ölçüde- yazıldığı döneme ait sosyolojik yapıyı ve tarihî arka planı realist/naturalist bir biçimde ortaya koyuşuyla, Safveti Ziya'nın, bu dönem alafrangasının zihninde oluşan ikircikli bunalımı eril otoritenin baskılanmasına bağlayışıyla dikkatleri çekmektedir. Ne yazık ki Safveti Ziya ve söz konusu romanı, edebiyat eleştirmenleri tarafından hak ettiği ölçüde değerlendirmeye layık görülmemiştir. Bu çalışmada yapıta tarihsel eleştiri perspektifinden yaklaşılrken Safveti Ziya'nın istibdat döneminde eril zihinlerin bulandırılmasına ilişkin yaptığı kurgusal eğretilme irdelenecek ve yapıtın otobiyografik özelliklerinden dolayı Safveti Ziya'nın doğru algılanıp algılanmadığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Bireyin yaşamı üzerinden anlatılan tarih

Edebî yapıt, ister tarihî konulardan bahsetsin ister tamamen başka bir konuya ve auraya odaklansın tarihsel arka plandan soyutlanamaz. Ele alınan metin, bireyin iç dünyası üzerinden yazılmış olsa bile bu anlatının değerlendirilmesinde yazıldığı dönem ve şartları göz önünde bulundurulur. Sanatçının öyle ya da böyle içinde yaşadığı sürecin ona sunduğu psikoloji ve bakış açısıyla yapıtlarını kaleme aldığı kaçınılmaz bir gerçektir. Elbette bu bakış açısını tamamen yanlış bulan, metni değerlendirirken yazıldığı dönem ve yazarından uzakta yorumlar yapılması gerektiğini öne süren kuramlar, öğretiler bulunmaktadır; ancak yapıtı kaleme alan yazarından ve döneminin şartlarından soyutlanmış olarak incelenen metinlerin hep bir tarafı eksik kalacaktır. Sosyal bir varlık olan insan, yaşadığı toplumsal

yapının bir ürünüdür ve sanatçı da içinde bulunduğu tarihsel sürecin birey üzerinde oluşturduğu etkiyi en derinden hissedecek ve sonraki kuşaklara yansıtabilecek bir mercidir.

Bu çalışmada yapıt irdelenirken kullanılacak olan *tarihsel eleştiri*, edebî metinler değerlendirilirken en çok başvurulan kuramsal yaklaşımlardan biridir. Tarihsel eleştiriye göre, geçmiş dönemlerde yazılmış bir yapıtın doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için yazıldığı dönemin şartlarının iyi bir şekilde idrak edilmiş olması gerekmektedir. Ancak bu şekilde yapıtta yazarın ne demek istediği ve yazıldığı dönemdeki okuyucular tarafından nasıl algılandığı doğru bir şekilde anlaşılabilir. Tarihsel eleştiri yazarın biyografisinin doğru bir şekilde bilinmesine de önem verir. Metni kaleme alan sanatçının geçmişi iyi bilinirse nasıl bir psikolojiyle yapıtı oluşturduğu ve ne söylemek istediği doğru bir şekilde anlaşılabilir. Bu bakış açısının en önemli yanlarından biri de ele alınan metnin türünü tespit etmek ve türün kendi kuralları içinde ve yazıldığı dönemdeki sanat geleneğindeki yerini belirlemektir. Böylece yapıtın koordinatları daha iyi belirlenecektir (Moran, 1999: 78-79).

Daha önce de belirtildiği gibi *Salon Köşelerinde* adlı roman kendi döneminin sosyal hayatını anlatırken tarihi bir gerçeği de ortaya koymaktadır. Osmanlı Devleti'nin iç ve dış politikasındaki çıkmazlarının ve bunun bir yansıması olan istibdatın toplumun psikolojisinde oluşturduğu sorunlar, romanın arka plana gizlenmiş asıl temasıdır. Bu sorunların kaynağı olarak görülen Tanzimat döneminde kendini gösteren problemlerin nedeni, yalnızca “modern tekniğin arkasından modern ilimlerin ve batı edebiyatının girmesi değildi. Aynı zamanda batılı emperyalist kuvvetlerin Türkiye üzerindeki baskılarıydı. Azınlıkların haklarının korunması, hükümdar ve Bâbiâli üzerinde devamlı bir ‘kâbus’ haline gelmişti.” (Ülken, 1998: 36).

Tanzimat dönemi yapıtlarından *Turfanda mı yoksa Turfa mı* adlı romanda Mizancı Murat'ın açık bir şekilde ele aldığı, İstanbul'un yabancı uyruklu insanlar tarafından bir anlamda zapt edilmiş oluşu, *Salon Köşelerinde* adlı yapıtta aşk temasının ardında anlatılmaktadır. Okuyucu, yapıtı okurken İstanbul'un en nezh bölgelerinde hiç Türk karakter olmayışına -Şekip eserin tek Türk karakteridir- her bölgeyi yabancıların sahiplenmiş olmasına hayret etmekten kendini alamaz. Öyle ki bu duruma roman içindeki yabancı karakterler bile şaşırılmaktadır. Daha doğru bir ifadeyle Safveti Ziya öyle ilginç bir kurgu oluşturmuştur ki ilk bakışta hazin bir aşk hikâyesi gibi görünen romanın, aslında dönemin vaziyetini okuyucuya sunmak için yazılmış bir metin olduğu anlaşılır. Romanın son bölümlerine kadar Şekip'in balo salonlarından çıkmamasının, hep kadınlar arasında, daha çok kadınların keyif aldığı ortamlarda bulunuyor olmasının okuyucuyu yıldırıldığı noktada, Lidya'nın Şekip'i bir vatansever zannetmesi, bunun üzerine Şekip'in vatansever olamayışı özeleştirisiyle Safveti Ziya'nın asıl söylemek istediği şey ortaya çıkmaktadır: “Osmanlı bireyi öylesine edilgenleşmiştir ki her ne kadar içinde vatanseverlik çırpınıları varsa da bunu layıkıyla yaşayamaz”. Romanın balo salonlarında uzayan ve bir süre sonra okuyucuyu sıkı bölümleri Şekip'in bu durumunu, alafranga züppe tipini, silikliğini, özgüven eksikliğini sergilemeyi desteklemek için kurgulanmış gibi görünmektedir. Roman, kendi döneminin belirli bir kesiminin sosyal psikolojisini yetkin bir şekilde aynalamaktadır. Tam da bu noktada Taine'in ve Hegelci eleştirinin edebiyat ve tarih arasındaki ilişkiye dair düşüncelerini anımsamak yerinde olacaktır:

Hegelci eleştiride ve Taine'in eleştirisinde basitçe tarihî ve sosyal büyüklükle sanat büyüklüğü eş tutulur. Sanatçı hakikati, tabi olarak da tarihî ve sosyal hakikatleri nakleder. Sanat eserinin “belge oluşturmaları abidevi oluşlarıyla ilgili, bundan kaynaklanan” bir şeydir. Deha sahibiyile yaşadığı çağ arasındaki uyum, kesin ve tartışmasız şekilde var kabul edilir. Bu tanımlamaya göre “Temsilcilik” ve “sosyal hakikat” sanat değerinin hem sonucu hem sebebidir.

.....

Edebiyat gerçekte sosyal sürece ait basit bir yansıma değil, fakat sosyal süreç de dahil olmak üzere bütün o dönem tarihinin özü, esası ve özetidir. (Wellek, Warren, 2019: 120)

Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere edebiyat az ya da çok, isteyerek ya da istemeyerek yazıldığı dönemin aurasını, özelliklerini, psikolojisini yansıtır. Edebiyat ile tarih arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Edebî metin yazılırken kullanılan sözcüklere, kurulan cümlelere, yansıtılan bakış açısına sinen dönem özellikleri; sonraki yıllarda yapıt değerlendirilirken öncelikli başvurulması gereken verilerdendir, denilebilir.

Tanzimat döneminden İbrahim Şinasi'nin, Ziya Paşa'nın yapıtları değerlendirilirken Osmanlı aydınının o dönemki düalist yapısı göze çarpar. Aydın daha tam anlamıyla, derinden idrak edemediği kültürel değerleri ve inançları ile yeni tanıştığı Batı'nın pozitivist fikirleri arasında zaman zaman bir buhrana kapılır. İlerleyen dönemlerde, bu sözü edilen durumun da tezahürü olarak, alafranga züppe tipler vasıtasıyla kendi iç dinamiklerini çözememiş bireyin Batı'yı nasıl yanlış anladığı görülmeye başlanır. Elbette Tanzimat dönemi, hem aydın hem halk için oldukça zorlu bir süreçtir. İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı* adlı yapıtında döneme ilişkin şunları söyler: "Osmanlı düşünürü henüz açık seçik siyasal ideolojisini ve programını belirlemiş değildi. Siyasal düşünce ve muhalefet emekleme devrinde olmasına rağmen, gelişmelere bakıldığında Osmanlı ülkesinin geleneksel siyaset ve hayat tarzından çıktığı anlaşılıyordu" (Ortaylı, 2008: 298). Çalışmanın tarihi süreci olan Servet-i Fünun döneminde ise Tanzimat ile zaten yeni bir yaşam tarzı ve anlayış karşısında bocalamış Osmanlı bireyinin, dönemin dış siyasetteki çıkmazlarının bir yansıması olan istibdatın yaptırımları altında, psikolojik olarak ezildiği söylenmelidir.

Salon Köşelerinde adlı yapıtın tarihi arka planına göre o dönemin İstanbul'unda Osmanlı insanı ikinci sınıf insan muamelesi görmeye başlamış ve hatta yabancı, sözde elit kesimin zapt ettiği lüks mekânlara kabul edilmemiştir. Şekip, onların arasına girebilen nadir tiplerdendir. Romandaki diyaloglardan görüldüğü üzere yabancı gruplar Osmanlı toplumunu kendilerinden aşağı görmektedirler. Lidya'nın alaycı bir şekilde sorduğu "bir Osmanlı edebiyatı var mıdır?" sorusuna cevaben başlayan diyalogda şu satırlar yer almaktadır:

Binbir Gece Hikayeleri'nden başka ortada bir şey olmadığını, bir kurumda, bir ilim ve sanat toplantısında bir Türk görülmediğini, İstanbul'a gelen yabancıların bazı Rum ve Ermeni ailelerinden başka kimseyle münasebet kuramadıklarını; bu yüzden Türklük, Osmanlılık nedir? Toplumumuzun medeniyette hizmeti, yeri neden ibarettir? Bunları öğrenmenin, bu hususlarda ciddi bir fikir edinmenin kabil olmadığını söylüyordu.

.....

Siz yani Türklük, Osmanlılık cemiyette yüzde bir nispetinde kalıyorsunuz ve sizin medeni ve kavmi varlığınız hakkında gösterebileceğiniz bir delil- çünkü yalnız sizin varlığınız var- yüz taraftan çürütülüyor. (133)

Romanda dikkat çeken bir başka ayrıntı Şekip tarafından toplumun Beyoğlu gençleri ve Osmanlılar olarak ikiye ayrılmış gibi anlatılmasıdır. Lydia'nın arkadaşlarıyla yemek yediği mekâna ahlaki açıdan uygunsuz bulunduğu Fransız iki aktris geldiğinde rahatsız olup "Londra'da olsa şu kadınları loca kapılarını açmak için bile tiyatroya kabul etmezler, hâlbuki burada..."(85) sözleri üzerine Şekip "Evet, nasılsa Beyoğlu gençleri o kadar müşkülpeşent olmuyorlar; eminim ki bu kadınlar da onlar tarafından pek ziyade rağbet görüyorlar. Fakat Osmanlılar için öyle değil; biz kendi evlerimize kendi hanımlarımıza o kadar bağlıyız ki başka kadınların güzelliğiyle meşgul olmaya zamanımız yoktur." (85)demektedir. Bu sözler ve bu sözlerin geçtiği bölümdeki bakış açısı söz konusu dönemde toplumun yabancı unsurların

etkisiyle ahlaki açıdan da ikiye bölündüğünü ima ederken neticesi yıllar sonra *Sodom ve Gomore*'de görülecek bir tahribatın sinyallerini vermektedir.

Romanda Şekip'in Batılı tipler karşısında aklından geçenler ve duyguları da özellikle bugünün okurlarını oldukça şaşırtmaktadır. Yapıtın büyük bir bölümünde ana kahramanın aşağılık komplekslerine ayna tutulmuştur. Şekip, oldukça yetkin bir şekilde Boston diye tabir edilen valse Lydia ile icra eden bir İngiliz erkeğinin karşısında şunları düşünür:

Off! Böyle senelerden beri, çocukluktan beri cemiyet içinde yetişip büyüyen...bu yaşayışa, bu tavra, bu duruşa doğuştan, soydan sahip olan bu adamlarla, bunların zarafetiyle mücadele etmek nasıl kabil olacaktı? Beş on sene sürekli vals etmeden bu maharet nasıl nasıl kazanılabildi? Senelerce bu siyah elbise giymeyince, bu beyaz boyunbağı bağlanmayınca, bu zarafet, bu tabi zarafet, bu sadelik içindeki fevkalade zarafet nasıl hasıl olurdu? Kendimi pek küçük görmeye... pek aciz, pek eksik, zavallı görmeye başladım. (32)

Salon Köşelerinde'nin pek çok yerinde bu yabancı hayranlığına, özgüven eksikliğine, tırpanlanmış otoriteye rastlanabilir. Romanın tamamı bu bağlamda değerlendirildiğinde yapıtta, istibdat döneminde eril otoritenin edilgenleşmesinin anlatılmaya çalışıldığı fark edilecektir. Safveti Ziya, bunu ortaya koyabilmek için özellikle tek bir Türk erkek karakter kullanmış ve bu Türk'ün karşısına da aşk kurgusu içinde bir İngiliz kızını yerleştirmiştir. Murat Belge'nin de *Sanat ve Edebiyat Yazıları II*'de işaret ettiği gibi kurguda yer alan flört aşlında Batı ve Osmanlı ilişkisidir (13). Bu ilişkide hep kendini eksik hisseden Şekip, Osmanlı; Şekip'i eleştiren, yeri geldikçe küçümseyen, zayıflığından ve vatanını sahiplenememesinden dolayı çok da erkeksi bulmadığı için sevemeyen Lydia da Batı'dır. Romanda ilginç olan istibdat rejiminin Osmanlı toplumu üzerinde oluşturduğu etkiyi, toplumun bu denli silikleşmesini yabancıların bile garipsiyor olmasıdır. Ayrıca Safveti Ziya'nın alafranga züppe tipi olan Şekip karakterini "erkeklik" ekseninde Lydia tarafından eleştirtmesi de altı çizilmesi gereken bir başka husustur. Öyle ki Lydia'nın şu sözleri sarf etmesi, Safveti Ziya'nın birçok eleştirmenin ifade ettiği gibi "Şekip karakterinin ta kendisi" olmadığını ispatı olduğu gibi, tersine bu tarzda alafrangalaşmış kişileri derinden eleştirdiğinin de bir göstergesidir:

Fakat şunu da itiraf edeyim ki aşk nedir anlamak hususundaki kabiliyetsizliğim derecesinde bir istidatsızlığı erkeklerin zarifliklerine itinaya olan mecburiyetleri karşısında da hissetmekteyim. Bana öyle geliyor ki bir erkeğin başka vazifeleri, başka emelleri, başka meşguliyetleri olmalı; bir erkek memleketinin, milletinin büyüklüğüne, şeref ve yükselmesine hizmet etmeli; insanlığa, insanlığın ihtiyaçlarına yardım edebilecek şeyler aramalı, bulmalı...

Bir dakika evvel şu mağrur İngiliz kızının adeta hakaret eden bakışları altında kanayan kalbimin, isyan eden erkekliğimin ilham ettiği alaycı cümleleri bu son sözler, bu hakikat dolu son sözler intikam arzusuyla yarı açık duran ağzıma cezalandırıcı bir tokat gibi iade etmişti... Sanki bütün bir kavmin, asırlardan beri hükmetmiş güçlü bir milliyet ve hakimiyet kaynağının unsur ve ruhu o yumuk, o latif çehrede... o süzük, o içine girilmez gözlerde... o mağrur, o tenezzül etmeyen bakışlarda... sözün kısası o nazık kadın vücudunda özümlemiş de o, bu suretle şahıslaşan yüceliği, letâfeti, büyümlü çekiciliği karşısında şaşkın ve ezilmiş bir gençliğe, bütün bir aldatılmış ve hareketsiz bırakılmış gençliğe yüksek bir hayat dersi vermek istemişti. (59)

Yukarıdaki alıntı romanda kadın-erkek ilişkisi üzerinden aslında Osmanlı-Batı ilişkisinin ortaya konulmaya çalışıldığının güçlü bir göstergesidir. Lydia tarafından erilliği sorgulanan Şekip aşlında içten içe buna isyan etmekte; ancak romanın tamamına bakıldığında görüldüğü gibi güçlü Lydia'nın beklediği gibi etkin bir eril söylem ortaya koyamamaktadır. Romanda vatanperverlik, milliyetçilik gibi kavramlar ile "erkeklik" eşit düzlemlerde, kimi yerlerde birbirinin yerine kullanılmıştır ve Şekip içselleştirilmiş bir milliyetçilik duygusu hissedememektedir.

Safveti Ziya, romanında Osmanlı bireyinin özellikle de aydınının düşünce ve duygu dünyasının bulanıklığının altını çizmektedir. Jale Parla *Babalar ve Oğullar*'da tarihi bir eğitime yapmaktadır. Tanzimat döneminde baba eksikliği yaşayan halka, babalık görevini aydının icra etmek zorunda kaldığını anlatır (Parla, 1993: 15-20). Servet-i Fünun döneminde bunu yapan aydın ya ölmüş ya da otoritesi yok olmuş, ataerkil otoriteye ihtiyaç duyan toplum ise yoksunlaşmıştır.

Otobiyografik öğelerle kurgunun karıştırılması

Tarihsel eleştirinin önem verdiği değerlendirme tekniklerinden birinin de yazarın biyografisinin irdelenmesi olduğu söylenmişti. Yapıt değerlendirilirken, onu kaleme alan sanatçının nasıl bir kişiliğe, psikolojiye ve bakış açısına sahip olduğunu bilmek metni doğru anlamlandırabilmek adına oldukça elzem bir husustur. Tam da bu noktada çalışmanın konusu olan *Salon Köşelerinde* adlı yapıtın geçmişten bu yana eksik algılandığını söylemek yerinde olacaktır.

Salon Köşelerinde ve Safveti Ziya'ya ilişkin eleştirel yaklaşımlar değerlendirildiğinde oldukça önemli bir sorunsal ortaya çıkmaktadır. Yapıt irdelenirken Şekip karakteri ve onun yaşantısı ile Safveti Ziya ve özel hayatı birbirine karıştırılmıştır. Söz konusu romanda otobiyografik öğelerin yoğun bir şekilde kullanıldığı doğrudur. Hatta romanın önsözünde Safveti Ziya bunu şöyle dile getirir:

Ahmet Hikmet'in: "Sen salon hayatında, milliyetimiz açısından geçirdiğin tecrübeleri, başından geçen ufak tefek birtakım maceraları ... hatta yarım kalmış maceralarını bile hayalinde istediğin gibi yaşatarak bir eser yazsan ne iyi ederdin... Bu yolda şimdiye kadar bir eser yazılmadı... Bunu sen yazmahısın..." yolunda uyarıları sayesinde Salon Köşelerinde romanının zihninde esasları kuruldu; Şekip salon köşelerinin o hürriyetten yoksun, o mahcubiyete mahkûm kahramanı, gençliğimin benim için pek kıymetli ve hüsrana dolu bir hatırasıdır. Bu romanda o zamanlar için gerçekleşmesi imkânsız sayılabilecek birçok hürriyetçi imalar, meşrutiyetçi fikirler sıkıştırılmaya muvaffak olduğumuz için de bu romanım eserlerimin içinde en çok sevdiğimdir; çünkü pek büyük tehlikeler geçirmiş, birçok kısıtlamalar altında, birçok endişelerle büyütülmüş, meydana çıkarılmıştır. (11)

Safveti Ziya'nın özel hayatı irdelendiğinde varlıklı bir ailenin mensubu olduğu, Şekip gibi dönemin eğlence ortamlarında bulunduğu, bununla birlikte eğlenmeyi, gülmeyi çok sevdiği görülmektedir; ancak Safveti Ziya, Şekip gibi vatanseverlik ve milliyetçilik mevzularında arada kalmış duygular içinde değildir. Şekip, yazarın "alafranga züppe" modelidir. Kısacası Şekip karakteri yanlış batılılaşmayı eleştirmek için kurgulanmış bir yapı sergiler ve en fazla Safveti Ziya'nın ilk gençlik yıllarından izler barındıran bir kurgudan ibarettir. Kahramanın içinde her ne kadar vatanseverlik varsa da bunu nasıl yöneteceğini bilemez hâle getirilmiş, silikleştirilmiş, bastırılmış eril otoritenin ikircikli bunalımını yaşayan, batılılaşmayı diğer eserlerdeki tipler gibi yanlış anlamış bir kurgusu vardır. Hâlbuki Safveti Ziya her ne kadar yabancılarla eğlence ortamlarında bulunmuş ise de güçlü vatansever duygulara sahip bir kişiliktir. Mesut Tekşen'in hazırladığı *Safveti Ziya'nın Hayatı ve Eserleri* başlıklı tezde Tekşen, oldukça ayrıntılı bir çalışmanın sonunda şunları ortaya koymaktadır:

Servet-i Fünun döneminde vatan millet sevgisini içinde hissettiği halde bunun tezahürlerini, sansür ve jurnaller yüzünden, bir türlü ortaya koyamayan Safveti Ziya, meşrutiyetin hür ortamında sağduyulu, vatansever, milletperver bir kimlikle ortaya çıkmaktadır. Bugün o hala Servet-i Fünun'un silik, soluk, maraz çehresiyle anılıyorsa bunu sebebi şöhretini Servet-i Fünun'a yazarken, özellikle bu dergide yayınladığı hikâye ve Salon Köşelerinde romanıyla kazanmış olmasındandır. (488)

Safveti Ziya'nın bütün yapıtlarının değerlendirildiği söz konusu tezde Ziya'nın özellikle "Milli Cemiyet" "Milli Muhit-i İrfan" konularındaki yaklaşımı üzerinde durulması gereken bir husustur. Zira söz konusu yazılarda Safveti Ziya'nın milli meseleler konusunda hiç de Şekip gibi ikircikli bir düşünce içinde olmadığı, oldukça açık ve güçlü bir şekilde milliyetçi duygularını ortaya koyduğu görülmektedir. Safveti

Ziya, medenileşmiş milletler içinde Osmanlı'nın da etkin bir duruşla kendini gösterebilmesi için eğitimin ne kadar önemli olduğundan söz eder. "Mekteplerimizin yetiştireceği münevverâne kıymet vererek, onların milli bir sahada kabiliyet inkişafına mümkün kılacak esas ve evamil hangileridir? Başka milletler bu hayati meseleyi nasıl halletmişlerdir" (Tekşen, 1993: 321) gibi sorular sorarak ve milli cemiyetler kurma yönünde çözüm önerileri sunarak bu konularda çok hassas olunması gerektiğini güçlü bir şekilde vurgular.

Tekşen, şekip tipinin Ahmet Mithat Efendi'nin ortaya koyduğu karşıt iki tip olan Felatun Bey ile Rakım Efendi'nin tek bir karakterde birleştirilmiş hâli olduğunu da belirtir (1993: 487). Bununla birlikte şekip'in Tanzimat romanında eleştirilmeye başlanan alafranga züppe tipinin dönemine göre form değiştirmiş yeni kurgusu olduğu bir gerçektir. Berna Moran "Alafranga Züppe'den Alafranga Haine" adlı makalesinde ne yazık ki şekip karakterine yer vermemekle birlikte yanlış batılılaşan tipleri konu edinen yapıtlardaki karakterlerin zaman içinde nasıl evrildiğini oldukça yetkin bir dille anlatmaktadır (1977: 6-17). *Salon Köşelerinde*'nin şekip'i de bu silsilenin Servet-i Fünun edebiyatı sürecindeki bir parçasıdır.

Safveti Ziya ile şekip karakterinin aynı kişi olduğu yönündeki ısrarda Halit Ziya'nın "[o]nu son yıllarda değil, gençlik yıllarında tanımış olmalıydı ki tamamıyla anlaşılmış olsun, ince hatta zayıf, her zaman şık, her zaman canlı, Beyoğlu'nun salonlarında, Boğaziçi'nin seyir yerlerinde başarıyla kiskanılan, o zamanın en iyi vals eden, en güzel Fransızca, İngilizce konuşan, Türk âleminin sivrilmiş güzel kadınlarına yanaşmak için en kurnaz çareler bulan genciydi. Ciddi olarak ne varsa hepsine pek gevşek bağlarla bağlı olan bu gençten Edebiyat-ı Cedide'ye de sıkı bağlanmış olmak beklenemezdi, fakat ona bağlanmak işinin en son mikyasında karışmış, hele şahsan bizlere, bu arada bana pek bağlanmıştı; ben de ona." (Uşaklıgil, 1989: 540-541) sözlerinin eksik bir şekilde değerlendirilmesi büyük rol oynamaktadır. *Salon Köşelerinde* 1898 yılında tefrika hâlinde yayımlanmaya başlandığında Safveti Ziya, Edebiyat-ı Cedide'nin en sadık üyelerinden biridir ve "oraya hiçbir zaman menfaat hissi girmez, sanat için, edebiyat için, memlekete, edebiyatımıza hizmet için çalışılırdı"(Safveti Ziya, 1998: 11) diyecek kadar bilinçli bir yazardır. Dolayısıyla Mustafa Nihat Özön'ün "yaşamın hiç süzgeçten geçirilmeden kaydedilmiş çiğ ve dışındaki lüks cilasına karşı içi görgüsüz ve övünme dolu"(Akbayar, 1998: 8) eleştirisi oldukça acımasız ve hatalı bir eleştiredir. Ömer Faruk Huyugüzel de şunları söyler: "Servet-i Fünûn'da Salon Köşelerinde adıyla bir romanı yayınlanan Safveti Ziya'yı da bu arada saymak gerekir. Dil ve üslup bakımından Mehmet Rauf ve Hüseyin Cahit gibi nispeten sade ve süslemeden uzak olan yazarın bu tek romanında, süslenip püsenip salonlarda toplanma, eğlenme, dans ve kadın peşinde koşma ile geçen bir hayat, yazarın kendi hayatı hikâye edilir. Salon hayatının bütün modalarını ve görgü kurallarını, millî-vatanî duygularla garip bir tarzda birleştiren romanın bu fikrî tutarsızlığın yanı sıra, tasvir ve tahlil ettiği karakterlerin de hiçbir psikolojik gerçekliği yoktur." (Huyugüzel, 1984: 61). Hâlbuki *Salon Köşelerinde*, Safveti Ziya'nın gençlik yıllarında içine girdiği ve aksaklıklarını, sorunlarını, tehlikelerini gördüğu ortamların bir taraftan eleştirisini yaparken diğer taraftan Türk gençlerine uyarılarda bulunan bir yapıttır. şekip, Safveti Ziya'nın yakından tanıdığı ve içinde kendi yaşamından unsurlar barındıran ve/fakat o dönemde birçok romanda görüldüğu gibi ibret olması bağlamında oluşturulmuş alafranga züppe; ama en az Felatun ve Bihruz Beyler kadar saf bir karakterdir. Onlardan ayrılan tarafı ise şekip, milliyetçi duygulara sahip olmakla birlikte bunu tam olarak yaşayamayan ve bundan dolayı da ikilemde kalan, bunalan bir karakter olmasıdır.

Mihail Bahtin *Sanat ve Sorumluluk* adlı yapıtının "Yazarın Kahramanla İlişkisi Sorunu" başlıklı bölümünde bir nesneyi ve yapısını belirleyeninin onunla kurduğumuz ilişki olduğunu ve bu ilişkinin kurallarının dünyanın gerçekliğine göre şekillendiğini belirtiyor. Evrenin genel geçer kanunları ortadan

kalktığı andan itibaren nesnenin varlığıyla yabancı ve bağımsız bir ilişki boyutuna geçeriz. Bahtin burada konuyu kurgusal dünyaya getirmekte ve şunları söylemektedir:

Aynı şekilde, bir yazar da olumsal- olmayan bir kahraman görüntüsü, zorunlu bir yaratma ilkesine dayalı bir görüntü bulamaz doğrudan doğruya; yazarın kahramana yönelik tepkisi doğrudan doğruya zorunlu bir ilkeye dayalı üretken bir tepki olmadığı gibi, kahramanın bütünü de doğrudan doğruya yazarın kahramanla olan bütünlüklü değerlendirici ilişkisinden kaynaklanmaz. Kahramanın görünüşünün nihayetinde değişmez ve zorunlu bir bütün olarak şekillenmesinden önce kahraman, yazarın sahici bir değerlendirici tutuma ulaşabilmek için ilerlemek zorunda olduğu kaostaki tüm o duygusal-iradi tepkilerine ve geçici kişisel isteklerine bağlı olarak, birçok kez yüzünü ekşitecek, gelişigüzel maskeler takınacak, yanlış jestler sergileyecek ve beklenmedik eylemler gerçekleştirecektir. Bize yakın birinin, çok iyi tanıdığımız birinin gerçek ve bütünlüklü yüzünü görebilmek için önce, kendi rastlantısal tepkilerimiz ve tutumlarımız yüzünden ve rastlantısal hayat durumları yüzünden bu kişinin yüzünü örten kaç maskenin katman katman sıyrılması gerektiğini bir düşünün. Sanatçının belirli ve değişmez bir kahraman imgesine ulaşma çabası, büyük ölçüde kendisiyle girdiği bir mücadeledir. (Bahtin, 2005: 17-18)

Bu satırlar *Salon Köşelerinde*'deki Şekip karakterinin tutarsız tavırlarını akıllara getirirken -ki burada Safveti Ziya'nın teknik hatalarının rolünün olduğu da bir gerçektir-bir yandan da oluşturulan kahramanların kurgusal dünyanın sağladığı özgürlük içinde sonsuz ilişkiler ürünü olabileceğini düşündürmektedir. *Yazın Üzerine* adlı yapıtında “verilmiş tip” - “yaşanmış tip” ayrımını felsefi bağlamda ele alan Hilmi Yavuz, konuyu Sartre'ın aydınlatıcı bakış açısıyla bağlar: “Sartre, insanın kendi özünü sürekli olarak yeniden kurduğunu düşünmektedir ve bu sürekli değişim içinde ‘verilmiş’ tip şöyle dursun, ‘yaşanmış’ tip bile söz konusu olamaz.” (Yavuz, 1987: 39). Roman ve gerçeklik konusunda kendi yazarlık deneyimlerinden yola çıkarak kurmaca bir tür olan roman üzerine aydınlatıcı metinler kaleme alan Umberto Eco *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti* adlı yapıtında roman gerçekliği içindeki karakterin gerçek hayattaki karakterlerle birebir örtüştüğünü düşünmenin türün kurallarını bilmemekle ilişkili olduğunu belirtir. “ Bir metni, uyanırken düş görmek için kullanmak yasak değildir, zaman zaman hepimiz yaparız bunu. Ancak uyanırken düş görmek kamusal bir etkinlik değildir. Anlatı ormanında sanki kendi özel bahçemizmiş gibi hareket etmeye götürür bizi. Demek ki, oyunun kuralları vardır ve örnek okur oyunda kalmayı bilen kimsedir.” (Eco, 1995: 16). Kısacası *Salon Köşelerinde* kurmaca bir yapıttır. Elbette Safveti Ziya'nın yaşadığı dönemden ve kendi kişiliğinden oldukça önemli aktarımlar içermektedir -ki zaten yazarın kendi yaşamına en uzak metinlerde bile kendinden mutlaka parçalar yer alır- ancak bu durumdan yola çıkarak Şekip karakteri üzerinden Safveti Ziya'yı eleştirmek hatta değersizleştirmek ne kadar mantıklı ve akademik bir tavır olabilir? Zeki Gürel'in, Safveti Ziya ile ilgili olarak aktardığı şu bilgiler de yazarın daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır:

Meclis-i Mebusan'ın tutanaklarını da yayımladığı kendi gazetesinde; Servet-i Fünûn döneminde çevresinin, sansürün ve jurnalcilerin baskısıyla, yazmak isteyip de yazamadıklarını da yayımlamaya başlar. Servet-i Fünûn'un silik, soluk, marazî çehresiyle anılan Safveti Ziya, burada gerçek kimliğini bulmuştur. O, mücadeleci bir ruha sahip olmamakla beraber, aklı ve realiteyi daima ön planda tutarak sağduyulu bir vatanperver, milliyetçi bir kişiliğinin de olduğunu göstermiştir. *Ziya*'da yayımlanan yazılarından bazılarının başlıkları bile bizim bu kanaatimizi doğrulamaya yetecektir: “Millet Büyüktür”, “Yine Karadağ”, “Mesele-yi Milliyemiz”, “Bulgar Hudut Vak'ası Münasebetiyle”, “Karadağ Hududu Etrafında”, “Arnavutluk'ta Devr-i Sükûn Başlıyor”, “Mürtecilik, Masonluk, Melâmilik”, “Girit Müslümanları”, “Rumeli Afakında”, “İyd-i Millî”. (Gürel, 2018: 246)

Sebatkâr tavırlarıyla çalışma ortamlarında dikkatleri çeken Safveti Ziya, 1924'te Mustafa Kemal Atatürk'ün teşrifat müdürlüğü görevine getirilir. Hariciye Protokol Şefliği ve Teşrifat Umum Müdürlüğü vazifelerinden sonra Saveti Ziya Prag Elçisi olarak atanır (Tekşen, 1993: 57-58).

Sonuç

Safveti Ziya'nın *Salon Köşelerinde* isimli yapıtı Servet-i Fünun edebiyatının genel yapısına bağlı kalarak anlatmak istediği konuyu bireyin psikolojisi üzerinden anlatmış bir romandır. Bu dönem edebiyatına ait ve teknik açıdan *Salon Köşelerinde*'den çok daha sağlam yapıya sahip, derin izler bırakmış olan *Mai ve Siyah*, *Aşk-ı Memnu*, *Eylül* gibi romanlarda yazarlar istibdatın da etkisiyle yazdıkları dönemin sosyo-politik yapısını, toplumsal psikoloji ve sorunlarını anlatmaktan imtina etmişlerdir. Aslına bakılırsa *Salon Köşelerinde* adlı yapıt da –belki dönemin genel özellikleri düşünülerek- daha çok bu eksende değerlendirilmiş, yazar ve romandaki şekip karakteri bir türlü tam anlamıyla birbirinden ayrı irdelenememiştir. Safveti Ziya'nın maddi durumu, iyi bir aileden gelmesi, eğlenmeyi sevmesi, yaşadığı dönemde daha çok yabancı unsurların katıldığı balolarda görölmesi, onun eleştirmek amaçlı kurgulanmış düalist çıkmazları olan alafranga züppe ama aynı zamanda tam anlamıyla milliyetçi olamadığı için kıvranan şekip karakteriyle aynı kefeye konulmasına neden olmuştur. Hâlbuki şekip karakteri tıpkı Bihruz Bey, Felatun Efendi gibi saf ve/fakat Doğu-Batı ikileminde kalmış bir karakterdir. şekip, yer yer milliyetçi çıkışlar yapan ve aslında içten içe milliyetçi ancak bunu hem istibdat döneminin şartlarından dolayı hem de Osmanlı aydınının Tanzimat döneminden itibaren içine düştüğü/düşürdüğü ikircikli bunalımdan kaynaklı layıkıyla yaşayamayan bir kişi olarak kurgulanmıştır. Romana yapılan en keskin eleştirilerden biri, balo salonlarında geçen alafranga bir hayat anlatılırken birdenbire konunun milliyetçiliğe bağlanmasıdır. Elbette bu durum romanda teknik kusurların bir göstergesidir; ancak aynı zamanda tam da böyle bir ikilemi olan şekip'in psikolojisinin romana yansımalarıdır. Safvet-i Ziya, şekip karakterinin içinde bulunduğu sorunlu psikolojiyi Doğu-Batı ikilemini yansıtacak bir aşk üzerinden anlatmayı tercih etmiştir. Romanın tek Türk karakteri olan şekip'in Lydia tarafından eriliğinin sorgulanması romanın belki de en ilgi çeken yanısıdır. Safveti Ziya, Batının Osmanlı'ya üstünlük kurmaya çalışmasını ve Osmanlı'nın o dönemdeki bazı çıkmazlarını erkeklik psikolojisi üzerinden anlatmayı yeğlemiştir. Bir anlamda bireysel sorunları olan bir erkekle güçlü bir kadının ilişkisi üzerinden yaşadığı dönemin sosyolojik, politik, psikolojik durumunu anlatmaya çalışmıştır.

Türk edebiyatında eleştiri türünün geçmişten bu yana epey yol kat ettiği bir gerçek olmakla birlikte hâlâ bazı sorunlar barındırdığı söylenmelidir. Akademik eleştiri, yapıtları farklı farklı eksenlerden ele almaya ve yeni bakış açıları oluşturmaya odaklanmalıdır. Türk edebiyatında "otorite" kabul edilen isimlerin varlığı bir kazanım olmakla birlikte bu otoritelerin yöntemlerinin ve yorumlarının ötesine geçilememesi de bir eksikliktir. Bu çalışmanın hazırlık aşamasında Safveti Ziya ve *Salon Köşelerinde* adlı yapıta yönelik eleştirilerden birçoğunun birbirinin aynısı olduğu, yeni bir bakış açısının, yeni bir tahlil yönteminin kullanılmadığı üzülererek görölmüştür.

Servet-i Fünun edebiyatı anlatılırken çoğunlukla arka plana atılan ya da yüzeysel değerlendirmelerle geçitirilen *Salon Köşelerinde* ve Safveti Ziya'ya ilişkin bazı tespitleri ortaya koymaya çalışan bu çalışma söz konusu eser ve yazarına ilişkin yapılacak yeni çalışmalara farklı bir bakış açısı oluşturmaya amaçlamıştır. Türk edebiyatının sıra dışı bir ismi olan Safveti Ziya ve yapıtlarının daha iyi anlamlandırılabilmesi için yeni ve kapsamlı incelemelerin yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

Akbayar, N.(1998). "Sunuş". *Salon Köşelerinde*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.

Bahtin, M.(2005). *Sanat ve Sorumluluk- İlk Felsefi Denemeler*. Çev. Cem Soydemir. İstanbul: Ayrıntı.

Belge, M.(2019). *Sanat ve Edebiyat Yazıları II*. İstanbul: İletişim.

- Eco, U.(1995). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. Çev. Kemal Atakay. İstanbul: Can.
- Gürel, Z.(2018). “Arayışlar Devri Türk Edebiyatının Dikkatlerden Kaçan Yazarı Safveti Ziya” 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, C. 7, 19: 215-255.
- Huyugüzel, Ö. F.(1984). *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı ve Edebî Eserleri Üzerine Bir Araştırma*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Karaosmanoğlu, Y. K.(2002). *Sodom ve Gomore*. İstanbul: İletişim.
- Mizancı Murat. (2017). *Turfanda mı Yoksa Turfa mı*. Konya: Palet.
- Moran, B.(1977). “Alafranga Züppeden Alafranga Haine”. *Birikim Dergisi*, 5/27, 6-17.
- Moran, B.(1999) *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim.
- Ortaylı, İ.(2008). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İstanbul: Timaş.
- Parla, J.(1993). *Babalar ve Oğullar-Tanzimat Romanlarının Epistemolojik Temelleri*. İstanbul: İletişim.
- Safveti Ziya.(1998). *Salon Köşelerinde*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Tekşen, M.(1993). “Safveti Ziya'nın Hayatı ve Eserleri”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 524 s. (Danışman: Doç. Dr. Bilge Ercilasun).
- Uşaklıgil, H. Z.(1989) *Kırk Yıl*. İstanbul: İnkılap.
- Ülken, H. Z.(1998). *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*. İstanbul: Ülken.
- Wellek, R. ve Austin W.(2019). *Edebiyat Teorisi*. Çev. Ömer Faruk Huyugüzel. İstanbul: Dergah.
- Yavuz, H.(1987). *Yazın Üzerine*. İstanbul: Bağlam.